

УДК 351.713

О.С. Іванченко

ПРИНЦИПИ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ

Для того щоб товари опинились на митній території України або ж за її межами, їх необхідно перемістити. Звернувшись до тлумачного словника, ми бачимо, що переміщувати – означає змінювати місцезнаходження чого-небудь, переносити з одного місця в інше [14, с. 310]. Аналізуючи Митний кодекс України [5, ст. 1] відносно цього поняття, звернемо увагу, що він не дає загального поняття переміщення через митний кордон України товарів. Існують лише такі поняття, закріплені в кодексі: переміщення товарів через митний кордон України в міжнародних поштових відправленнях, переміщення товарів через митний кордон України в міжнародних експресвідправленнях, переміщення товарів через митний кордон України в несупроводжуваному багажі, переміщення товарів через митний кордон України в ручній поклажі, переміщення товарів через митний кордон України в супроводжуваному багажі. Таким чином, можна дійти висновку, що Митний кодекс при визначенні поняття «переміщення» обов'язково вказує на спосіб переміщення. Такими способами переміщення є вантажні відправлення, міжнародні поштові відправлення, міжнародні експресвідправлення, переміщення в несупроводжуваному багажі, переміщення в ручній поклажі, переміщення в супроводжуваному багажі. Але парадоксом є той факт, що визначення всіх вищезазначених понять визначається через саме поняття «переміщення». Наведемо декілька прикладів зі ст. 1 Митного кодексу України:

– переміщення товарів через митний кордон України в несупроводжуваному багажі – переміщення через митний кордон України товарів, що належить громадянам, окремо від цих громадян або уповноважених ними осіб з оформленням багажних документів;

– переміщення товарів через митний кордон України в ручній поклажі – переміщення через митний кордон України товарів, що належать громадянам, у пасажирських відділеннях (салонах) транспортних засобів, якими прямують ці громадяни або уповноважені ними особи, без оформлення багажних документів;

– переміщення товарів через митний кордон України в супроводжуваному багажі – переміщення через митний кордон України товарів, що належить громадянам, у багажних відділеннях транспортних засобів, якими прямують ці громадяни або уповноважені ними особи, з оформленням багажних документів.

Та все ж таки в митному законодавстві України існує загальне поняття «переміщення» в Законі України «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України» [6, с. 1]. Згідно з цим Законом переміщення через митний кордон України – ввезення громадянами на митну територію України та вивезення

громадянами з цієї території або транзит через територію України громадянами предметів. Чому саме в цьому Законі розкривається це поняття? Відповідь досить легка, адже саме цей Закон регулює всі відносини щодо ввезення та вивезення товарів громадянами, він є в загальному розумінні спеціальною нормою, що регулює вищезазначені відносини.

Одразу ж хотілося б звернутися до митного законодавства Російської Федерації, Республіки Білорусь та провести зрівняльний аналіз. Так, ст. 11 Митного кодексу РФ [4] визначає, що переміщення через митний кордон товарів та (або) транспортних засобів – це здійснення дій з ввезення на митну територію Російської Федерації чи вивозу з цієї території товарів та (або) транспортних засобів будь-яким шляхом. Стаття 8 Митного кодексу РБ [3] дає визначення переміщення товарів через митний кордон як ввезення товарів на митну територію чи вивезення товарів з цієї території.

Проаналізувавши митне законодавство РФ, РБ, України, бачимо деяку різницю в розкритті поняття «переміщення». По-перше, переміщення в Митному кодексі Російської Федерації та Республіки Білорусь розкривається через здійснення ввезення чи вивезення, а в Митному кодексі України знову ж таки через поняття переміщення. По-друге, на відміну від Митного кодексу України, Росії та Білорусії, лише вищезгаданий Закон України розкриває переміщення через поняття «ввезення», «вивезення» та «транзит». Так як вирішити питання з визначенням поняття «переміщення»? Що доречніше включати до нього? На наш погляд, український законодавець досить правильно відобразив у вищезазначеному Законі поняття «переміщення», тобто включив до складових переміщення поняття «ввезення», «вивезення» та «транзит». Адже етимологія цього слова дозволяє і навіть зобов'язує включати у складові переміщення поняття транзиту.

Будь-яке переміщення товарів, транспортних засобів та інших предметів базується на основних принципах. Принципи – це керівні ідеї, що дають характеристику змісту будь-якого поняття, розкривають його сутність [10, с. 242]. Згідно з тлумачним словником принцип – це основне, вихідне положення, це особливість, яка покладена в основу створення або здійснення чогось [14]. Таким чином, можна дійти висновку, що принципи переміщення товарів та транспортних засобів – це вихідні, визначні ідеї, загальні положення, правила, якими керуються при переміщенні товарів та транспортних засобів.

Зауважимо, що в Митному кодексі України не існує чіткої концентрації принципів переміщення. Тільки шляхом аналізу норм митного законодавства можливо виділити їх в загальну групу. Наголосімо, що в Митному кодексі РФ та в Митному кодексі РБ цьому питанню присвячена ціла глава! Спробуємо сформулювати принципи переміщення товарів через митний кордон.

Детально розглянемо основні правила переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України. Спробуємо уникнути подробиць і зосередимо увагу на змісті тих правил, які, на наш погляд, є визначальними і мають сферу дії, що охоплює всі види транспорту [12, с. 29], а також визначимо ті з них, які застосовуються при переміщенні предметів фізичними особами.

По-перше, зазначимо, що всі громадяни (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства) за умови виконання вимог Митного кодексу та інших законів України можуть переміщувати через митний кордон України будь-які товари, крім тих, які заборонені до ввезення в Україну і вивезення з України, а також тих, відносно яких законом України встановлені обмеження у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Таким чином, ввезення в Україну, вивезення з України і транзит через її територію окремих видів товарів може бути заборонений або обмежений законодавством України. Про це свідчать ст.ст. 96-97 МКУ.

По-друге, переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів здійснюється через пункти пропуску на митному кордоні України, перелік яких визначається КМУ відповідно до міжнародних договорів України, складених у встановленому законом порядку. А переміщення окремих видів товарів через митний кордон України може здійснюватися через спеціально визначені пункти пропуску на митному кордоні України. Слід зазначити, що ці обмеження встановлюються переш за все для юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Що ж стосується фізичних осіб, то такі обмеження з боку законодавця встановлюються лише відносно деяких видів товарів. Наприклад, наказом ДМСУ «Про затвердження Переліку пунктів пропуску через митний кордон України для автомобільного сполучення, через які здійснюється переміщення транспортних засобів» [7] визначено перелік пунктів пропуску на державному кордоні, через які здійснюється ввезення транспортних засобів громадянами, наказом ДМСУ «Про затвердження Переліку пунктів пропуску на митному кордоні України, через які дозволяється ввезення, вивезення та транзит через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» [8] визначено перелік пунктів пропуску на державному кордоні, через які здійснюється переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та ін.

По-третє, декларант самостійно визначає митний режим товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, відповідно до цілей їх переміщення і на підставі документів, які подаються митному органу для здійснення митного контролю і митного оформлення [6]. Наголосимо, що товари переміщуються через митний кордон згідно з митним режимом. Митний кодекс закріплює 14 видів митних режимів, а саме: імпорт, реімпорт, експорт, реекспорт, транзит, тимчасове ввезення (вивезення), митний склад, спеціальна митна зона, магазин безмитної торгівлі, переробка на митній території України, переробка за межами митної території України, знищення або руйнування, відмова на користь держави. Розкриття змісту митних режимів закріплено в Митному кодексі. Фізичні особи не можуть переміщувати товари згідно з митним режимом, вони керуються принципом вільного переміщення.

По-четверте, необхідність подання митниці за встановленою формою (письмовою, усною, чи іншою) точних відомостей про товари і транспортні засоби, мету їх переміщення, а також відомостей, необхідних для здійснення митного оформлення і проведення митного контролю. Слід звернути увагу, що декларування товарів фізичними та юридичними особами дещо відрізняється. Так, на-

приклад, фізичні особи при письмовому декларуванні використовують митну декларацію для фізичних осіб, усне декларування допускається при митному оформленні ручної поклажі й особистого багажу пасажирів, іншою формою декларування може виступати вчинення конклюдентних дій при використанні в міжнародних аеропортах системи «зелених коридорів». Якщо ж вартість товарів, що ввозяться фізичними особами перевищує 1000 євро та/або 100 кг, то заповнюється вантажна митна декларація. Вона також використовується і для ввезення товарів юридичними особами та приватними підприємцями [9].

По-п'яте, всі товари і транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон України, підлягають митному контролю. Митний контроль передбачає проведення митними органами мінімуму митних процедур, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи. Обсяг таких процедур і порядок їх застосування визначається відповідно до Митного кодексу, інших нормативно-правових актів, а також міжнародних договорів України, укладених в установленому Законом порядку (ст. 40 МКУ). Слід зазначити, що відносно переміщення товарів фізичними особами МКУ наголошує на вибірковості здійснення митного контролю, крім того, митними органами застосовується вибірковий митний контроль. Спрощений митний контроль застосовується у випадках переміщення громадянами через митний кордон України товарів, що не підлягають обов'язковому декларуванню та оподаткуванню і не належать до категорії товарів, на переміщення яких через митний кордон України встановлено заборони чи обмеження. Спрощений митний контроль застосовується у спеціально обладнаних міжнародних аеропортах із застосуванням двоканальної системи «зеленого» та «червоного» коридорів.

По-шосте, товари та інші предмети, відносно яких надані пільги у сплаті податків і зборів, можуть використовуватися виключно з тією метою, у зв'язку з якою були встановлені такі пільги. Стаття 354 МКУ передбачає відповідальність за використання товарів, відносно яких надано пільги щодо сплати податків і зборів, в інших цілях. Передбачається, що в інших цілях такі товари можуть використовуватися, але тільки за згодою митного органу України за умови сплати митних платежів. Цей принцип не використовується для фізичних осіб, адже з його змісту зрозуміло, що застосовуватися він може лише для юридичних осіб.

Беручи до уваги прагнення України інтегруватися, між Республікою Білорусь, Республікою Казахстан, Російською Федерацією та Україною відбулося підписання Угоди про формування Єдиного економічного простору [2]. Під Єдиним економічним простором Сторони розуміють економічний простір, який об'єднує митні території Сторін, на якому функціонують механізми регулювання економік, які ґрунтуються на єдиних принципах, що забезпечують вільний рух товарів, послуг, капіталу і робочої сили, та здійснюється єдина зовнішньоторговельна та узгоджена, тією мірою і в тому обсязі, в яких це необхідно для забезпечення рівноправної конкуренції та підтримання макроекономічної стабільності, податкова, грошово-кредитна та валютно-фінансова політика. Основним принципом у функціонуванні цієї організації є вільне переміщення товарів, послуг, капіталу та робочої сили через кордони держав-учасниць. Серед

основних напрямів діяльності ЄЄП – спрощення порядку митного оформлення і митного контролю на внутрішніх митних кордонах з подальшою їх відміною на завершальному етапі. Ще одним подібним прикладом є Митний Кодекс Європейської Спільноти, де теж передбачено вільне переміщення товарів [1]. Тобто в майбутньому, враховуючи інтегрування країн, принцип вільного переміщення товарів буде використовуватися на значній території світу.

Складаючи підсумки, хотілось би звернути увагу законодавця на чітке визначення поняття «переміщення», включення його до Митного кодексу. Подібним кроком має бути також систематизація зазначених принципів і включення їх в одну главу МКУ.

Література

1. Митний Кодекс Європейської Спільноти: Ухвалений Регламентом Ради (ЄС) № 2913/92 від 12 жовтня 1992 р.
2. Угода про формування Єдиного економічного простору: Закон України від 2.04.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 32. – Ст. 388.
3. Митний кодекс Республіки Білорусь // www.levonevski.by
4. Митний кодекс Російської Федерації // www.tamognia.ru
5. Митний кодекс України // www.customs.gov.ua
6. Про порядок ввезення (переміщення) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України: Закон України від 13 вересня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 1. – Ст. 2.
7. Про затвердження переліку пунктів пропуску через митний кордон України для автомобільного сполучення, через які здійснюється ввезення на її митну територію та переміщення транзитом товарів 1-24 груп (крім підакцизних) згідно з УКТЗЕД: Розпорядження КМУ від 16.06.2003 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 25. – Ст. 1215.
8. Про затвердження переліку пунктів пропуску для автомобільного сполучення через державний кордон України для переміщення громадянами транспортних засобів та шасі і кузовів до них: Постанова КМУ від 25.12.2002 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 1. – Ст. 12.
9. Про затвердження Порядку заповнення граф вантажної митної декларації на товари, що переміщуються через митний кордон України громадянами із застосуванням уніфікованого адміністративного документа форми МД-2 (МД-3): Наказ ДМСУ від 17.05.2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 37.
10. Алексеев С.С. Теория государства и права. – М., 2001.
11. Ківалов С.В., Кормич Б.А. Митна політика України: Підручник. – О.: Юрид. літ., 2001. – 256 с.
12. Прокопенко В.В. Митні операції на повітряному транспорті: Дис. ... канд. юрид. наук. – О., 2004. – С. 29.
13. Федотов О.П. Переміщення через державний кордон України домашніх тварин: організаційно-правові аспекти // Митна справа. – 2005. – № 6. – С. 23.
14. Федченко С.В. Великий тлумачний словник української мови. – К.; Ірпінь, 2001.